

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе доп., испр. и перераб. – М.: Издательская корпорация “Логос”, 2000. – 384 с.
2. Инновационные образовательные технологии и методы в преподавании социологии (“круглый стол”) // Социологические исследования. – 2001. – № 10.
3. Казаринова Н.В. и др. Социология: Практикум/ Н.В. Казаринова, О.Г. Филатова, А.Е.Хренов; Под ред. Г.С.Батыгина. – М.: NOTA VENE: 2000. – 271с.
4. Маликова Н.Р. О некоторых инновационных методах преподавания социологии // Социологические исследования. – 2002. – № 2.
5. Нечипоренко Л.С. Онтопедагогіка і інвайронментальна педагогіка: Навчальний посібник. – Х.: Основа, 2001. – С.32, 34-35.
6. Освітні технології: Навчально-методичний посібник/ О.М. Пехота, А.З. Кіктенко та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256с.
7. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под общей ред. В.С. Кукушина. – Серия “Педагогическое образование”. – М.: ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д: Издательский центр “МарТ”, 2004. – 336 с.
8. Педагогічні технології: теорія та практика: курс лекцій: навчальний посібник / За ред. проф. М.В. Гринькової. – Полт. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – П., АСМІ: 2004. – 180с.
9. Петров Э.Г., Радванская Л.Н., Шаронова Н.В. Самосовершенствование преподавателя. Учебное пособие/ Э.Г.Петров, Л.Н.Радванская, Н.В.Шаронова. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2002. – 144с.
10. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології / Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2004. – 616 с.
11. Пометун О.І. та ін.. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник/ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192с.
12. Про мій досвід – Макаренко А.С. Твори в семи томах. Т.5. Загальні питання теорії педагогіки. Виховання в радянській школі. – К.: Державне учбово-педагогічне видавництво “Радянська школа”. – 1954. – 484 с.
13. Редько П. Використання методу ситуацій у курсі “менеджмент соціальної роботи” // Соціальна політика і соціальна робота. – 2004. – №2.
14. Трайнев В. А. Деловые игры в учебном процессе: Методология разработки и практика проведения. – М.: Издательский Дом “Дашков и К⁰”: МАН ИПТ, 2002. – 360 с.
15. Шаронова С.А. Игровые ситуации в преподавании социологии // Социологические исследования. – 2003. – № 2.
16. Шаронова С.А. К вопросу об интерактивных методах в преподавании социологии // Социологические исследования. – 2004. – № 12.

УДК 37.013.3

Колісніченко В.В.

НАУКОВІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ “ГРУПИ РИЗИКУ”

У статті розкриваються вихідні положення організації підготовки випускників вищих навчальних закладів МВС України до роботи з підлітками групи ризику. Висвітлюються напрями удосконалення змісту педагогічної освіти курсантів на засадах системності, інтегративності й міжпредметних зв'язків.

The article shows the starting conceptual points of improvement of training of graduates from Higher Educational Institutions in the Ukrainian Internal Affairs Ministry system for the work with teenagers of “risk group”. It elucidates the main tendencies in constructing pedagogical education contents for students on the principle of systematic character, integrity and inter-subjects links.

Для сучасної соціально-економічної ситуації є характерним зростання дитячої захворюваності та смертності, поширення таких негативних явищ, як жебрацтво, безпритульність. Незадовільне матеріальне становище у малозабезпечених та багатодітних сім'ях спричиняє підліткову злочинність, вживання дітьми алкоголю, тютюну, наркотичних засобів та хімічних речовин. Зростає тенденція до зниження авторитету школи та батьків і відповідно послаблення інтересу до навчання та здобуття освіти, ріст психологічного насилля серед підлітків, відсутність можливості розвивати свої здібності внаслідок комерціалізації дозвіллевої та культурної сфери суспільства тощо. Йдеться про контингенти підлітків з девіантною поведінкою.

У психолого-педагогічній, соціологічній та юридичній літературі на даний час є низка понять, що визначають це явище, як педагогічна занедбаність, деліквентність, тяжковихованість, аддиктивність та ін. Останнє свідчить про складність і неоднозначність явища, що вивчається.

У нашій статті ми оперуємо поняттям підлітки "групи ризику", яке характеризує особистість, схильну до відхилення від прийнятих суспільством правових або моральних норм поведінки, зумовлених соціальними, сімейними, шкільними умовами і обставинами розвитку і виховання, особистісними якостями і сферою спілкування.

Небезпечним для суспільства залишається явище криміногенної активності неповнолітніх. Саме в цьому віці молодь стає резервом для дорослої та рецидивної злочинності. Тому злочинність неповнолітніх, як раніше, залишається досить актуальною проблемою для органів внутрішніх справ (ОВС). Тільки в 2005 році виявлено та поставлено на профілактичний облік в ОВС України понад 20 тисяч підлітків-правопорушників, а всього перебувають на відповідних обліках близько 36 тисяч неповнолітніх.

Наведені дані мають негативну тенденцію та свідчать про складну соціально-демографічну ситуацію в нашому суспільстві, над вирішенням якої необхідно згуртувати зусилля сіх гілок влади та громадських організацій, науковців, соціальних педагогів, співробітників правоохоронних органів, батьків тощо. У зв'язку з цим не втрачає гостроти проблема попередження правопорушень, що безпосередньо стосується служби громадської безпеки. Суттєві зрушення у справі охорони громадського порядку та попередження злочинності очікуються і від підрозділів кримінальної міліції у справах неповнолітніх, нагальність розв'язання яких відображено в багатьох правових документах. Відповідна державна освітньо-виховна політика щодо вирішення цієї соціально-педагогічної проблеми, зокрема виявляється в освітньо-пропедевтичній роботі з правового виховання, де профілактика девіантної поведінки відзначається як пріоритетний її напрям.

Водночас необхідно констатувати, що профілактична робота серед молоді, яка здійснюється працівниками системи правоохоронних органів, ще не є ефективною, нерідко має формальний характер, не враховує психологічні та педагогічні аспекти такої діяльності.

Проблема девіантності знайшла достатнє відображення у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Так, діяльність різних закладів, установ в системі профілактичної роботи з молоддю вивчалась І.І. Парфанович, Г.О. Пономаренко, В.Д. Семеновим, Л.В. Твердохлібом, О.В. Юристю.

Профілактичну діяльність з цією категорією аналізували М.М. Корчовий, В.П. Мироненко, В.Ф. Мороз, В.І. Терещенко, Н.В. Яницька.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх працівників вивчали В.Г. Андросюк, Ф.К. Думко, В.І. Дяченко, В.В. Корнещук, С.О. Кубіцький, Ю.Г. Юрчук.

Разом з тим у контексті сучасної соціально-економічної ситуації в країні необхідно насамперед проаналізувати та удосконалити педагогічну підготовку майбутніх працівників системи МВС України, які професійно займаються боротьбою з негативними проступками і злочинами серед громадян. Це дасть змогу перенести акцент роботи правоохоронних органів з виправлення наслідків правопорушень підліткової молоді на їх попередження, уникнути

багатьох особистісних життєвих трагедій дітей, знизити криміногенну ситуацію в країні в цілому.

Метою нашої публікації є обґрунтування науково-концептуальних передумов підготовки майбутніх правоохоронців до роботи з підлітками групи ризику.

Як засвідчує практика успішне розв'язання профілактично-виховних завдань з означеною категорією молоді значною мірою залежить від оволодіння майбутніми співробітниками ОВС основами педагогічної теорії, розуміння специфіки психофізіологічного розвитку підлітків, від набуття відповідних умінь і навичок роботи з ними. Конкретизація виховних завдань вимагає перш за все вдосконалення роботи вищого юридичного навчального закладу, опори на науково обґрунтовану систему вихідних положень, що забезпечує необхідний рівень підготовки спеціаліста відповідно до сучасних вимог суспільства. Побудова навчального процесу, його стратегія і логіка повинні базуватися як на філософських категоріях й законах пізнання, так і на міждисциплінарних, і суто педагогічних методологічних вихідних положеннях [1; 6].

Результати аналізу сучасної теорії і практики діяльності вищих навчальних закладів засвідчує, що організація процесу професійної підготовки майбутніх співробітників ОВС має будуватися на філософських принципах всебічного причинно-наслідкового зв'язку та обумовленості явищ і процесів об'єктивної педагогічної дійсності. У прогнозуванні кінцевих результатів кількісних та якісних її змін основоположними є розвиток, історичність і конкретність, а також діалектичний підхід до пізнаності світу в цілому, в тому числі й педагогічних процесів. Методологічне значення має також принцип системності, органічного зв'язку наукового передбачення з реформаторською діяльністю людини, поворотних моментів у поступальному розвитку суспільства та ін. Методологічним обґрунтуванням на міждисциплінарному рівні є системність, комплексність, програмно-цільовий підхід до дослідження освітніх процесів, використання математичних методів.

Відносно конкретно-наукового рівня, то тут мова йде про чіткість ієрархічної структури виховних завдань, цілісність досліджуваних об'єктів, термінологічну єдність понять. Крім того, сучасний рівень професійної підготовки вимагає оптимального поєднання загальнопедагогічних і специфічних вихідних положень. Це – насамперед діяльнісно-особистісний підхід до розвитку майбутнього фахівця, орієнтація на активний характер мислення, організований вплив на самостійну діяльність курсантів як суб'єктів навчання і виховання. Організація навчального процесу в вищій юридичній школі вимагає забезпечення психолого-педагогічної підготовки правоохоронця як іманентного складника всього навчального процесу, неперервності розвитку професійної його компетентності. Прогресивні тенденції в системі підготовки працівників ОВС націлюють на те, що у підготовці курсантів до роботи з дітьми групи ризику в умовах юридичного вузу необхідно опиратися і на принципи професійної педагогіки. Це, зокрема, державно-національна цілеспрямованість, зв'язок навчання і виховання з практикою національної розбудови держави в процесі службової і громадської діяльності, виховання в колективі і через колектив, єдність, узгодженість і наступність виховних впливів тощо [2; 3; 4; 6].

Реалізація згаданих вихідних положень забезпечує ефективну побудову навчально-виховного процесу підготовки майбутніх правоохоронців до профілактично-корекційної роботи з категорією підлітків-девіантів, вимагає відповідної трансформації його компонентів. Зокрема, оптимізація навчання майбутніх фахівців є усвідомлене уявлення про кінцевий результат їх професійної діяльності, чітке розуміння того, якою в остаточному підсумку повинна бути професіографічна модель спеціаліста. Зрозуміло, остання має виражати ідеальні вимоги суспільства до професіонала. Інтегрованою метою підготовки випускника вищого навчального закладу органів внутрішніх справ є формування особистості, яка володіє необхідними теоретичними знаннями, високою професійною майстерністю, розвинутими моральними та психолого-педагогічними якостями і властивостями.

Нормативна модель майбутнього правоохоронця, вибудована у світлі сучасних вимог, вимагає по-іншому підійти до механізму його підготовки. При цьому у сучасному трактуванні “підготовка” розуміється як запас знань, умінь, придбаних у процесі навчання і практичної діяльності [3; 4], тобто вона включає в себе тільки кількісні зміни властивостей індивіда, необхідні для майбутньої професійної діяльності. Але в світлі сучасної освітньої парадигми останню потрібно розглядати насамперед у плані свідомого виконання певних дій професійного характеру. Тому професійну підготовку правоохоронця потрібно розглядати як комплекс навчально-виховних впливів, спрямованих на формування у нього позитивного ставлення до майбутньої професії та якостей, що забезпечують оволодіння системою світоглядних і ціннісних орієнтацій для успішної професійної діяльності.

Зрозуміло, що багатогранні, багатопланові якості та властивості особистості співробітника органів внутрішніх справ самі по собі не виникають спонтанно, а формуються у процесі спеціально організованої підготовки комплексного характеру.

Результати нашого дослідження засвідчують, що найбільш доцільними напрямками такої роботи слід вважати: психологічний (формування певних властивостей особистості); моральний (розвиток етичних якостей працівника); творчий (формування системи знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності); практичний (забезпечення системою методичних та виробничих дій, характеризуючих специфіку професії). Ці стратегічні, наскрізні лінії взаємопов'язані, мають множинну перетинів і одночасно відрізняються рядом специфічних особливостей. Скажімо, психологічна підготовка визначає емоційно-чуттєву сферу курсанта, ставлення до навчальних дисциплін, до майбутньої діяльності, спрямованість у задоволенні особистісних професійних уподобань. Більш складною є психологічна підструктура індивіда, де акумульовано все багатство зовнішнього і внутрішнього життя людини, що виходить далеко за межі змісту безпосередньо виконуваних професійних функцій.

Набуття необхідного знанєвого тезауруса і певних умінь вимагає переосмислення і перебудови самої організації перебігу професійної підготовки на засадах інтеграції й міжпредметних зв'язків. Це торкається головним чином потенціалу навчальних дисциплін, факультативів, усіх видів практик, науково-дослідної роботи, засобів позанавчальної виховної діяльності. Відповідного вдосконалення потребує перш за все зміст педагогічної освіти курсантів вищих юридичних навчальних закладів.

Методологічну базу професійної підготовки працівників правоохоронних органів становлять соціально-економічні і гуманітарні дисципліни. Вони є її основою, де курси інтегрованих знань філософського і культурологічного змісту, основ професійної етики та естетики, політології є ядром педагогічної підготовки курсанта і покликані закласти базу для професійної готовності курсантів до роботи з дітьми групи ризику.

Друга група дисциплін забезпечує професійну, практичну та психолого-педагогічну підготовку (педагогіка, соціологія, психологія, етика та естетика). До варіативного компоненту відносяться предмети, що поглиблюють та доповнюють “ядро” та галузі. Сюди відносяться спецкурси та спецсемінари, різні практикуми, які сприяють формуванню професійної майстерності, а також факультативи для розвитку різнобічних інтересів та здібностей майбутніх фахівців. Організація змісту освіти має будуватися на діалектичному принципі, що знаходить відображення і у міжпредметних зв'язках, які пронизують не лише зміст, але й методи та засоби навчання.

Основною системоутворюючою одиницею процесу “педагогізації” курсантів може бути кафедра, яка об'єднує спеціалістів “ядра” та галузей освіти та викладачів спеціальних дисциплін, що працюють на факультеті. Об'єднання на одній кафедрі гуманітарних, соціально-економічних, природничих, спеціальних та практичних дисциплін “дає можливість вирішувати проблеми професійної підготовки правоохоронця на міжпредметному комплексному рівні” [5: 446].

Реалізація принципу міжпредметних зв'язків приведе до створення цілісних інтегративних курсів, пошуку більш оптимального поєднання традиційних та інноваційних

методів і прийомів навчання. Наприклад, впровадження методу “занурення”, який передбачає компактне виділення кількості годин на вивчення однієї дисципліни, після чого здійснюється перехід до засвоєння іншого предмета. Метод “занурення” має концентричний характер. Або, скажімо, “упередження”, коли в ході заняття вивчаються елементи змісту майбутньої лекції чи семінару.

Узагальнення експериментальних даних нашого дослідження засвідчує, що провідною організаційною формою навчання можна вважати єдиний навчальний модуль, котрий включає: лекцію, самостійне опрацювання матеріалу, семінарське (практичне, лабораторне) заняття. Організована у такий спосіб навчально-пізнавальна діяльність забезпечує реальні передумови для спільної роботи викладача і курсантів, де самостійна робота курсантів буде органічною частиною в цілісній системі підготовки майбутнього правоохоронця.

Цілеспрямована перебудова юридичної освіти викликає потребу в зміні системи кураторства, котру доцільно замінити системою наставництва (т'юторства). Остання передбачає роботу з невеликою (8–10 осіб) групою курсантів. Закріплений за нею наставник-викладач вивчає і враховує індивідуальні особливості кожного, виконує функції консультанта в організації навчальної роботи та проходження навчальної і виробничої практик, є помічником і посередником у період трудової адаптації випускників після закінчення строку навчання.

Формування готовності майбутніх співробітників правоохоронних органів до профілактично-корекційної роботи з підлітками, схильними до правопорушень, вимагає повноцінного використання можливостей різновидів практик. Створення можливості для перевірки і закріплення теоретичних знань в реальних умовах, ознайомлення курсантів зі станом профілактично-педагогічної роботи на місцях, виступає важливим чинником усвідомлення правильності професійних пошуків і самореалізації. Дані дослідження говорять, що якісна підготовка нового типу співробітника ОВС може вирішуватися лише в органічній єдності з умовами, близькими до майбутньої професійної діяльності, де створена можливість для повної реалізації свого особистісного потенціалу.

Значні можливості у формуванні готовності до роботи з дитячими контингентами закладені у науково-дослідницькій діяльності. Включення курсантів у наукові дослідження створює широкий полігон не тільки для формування цілісної особистості спеціаліста на основі оволодіння теорією і методикою наукового пошуку, а й розвиток практичних умінь роботи з населенням. Зокрема, виконання курсових, рефератів та дипломних робіт, пов'язаних з тематикою соціально-педагогічних і психологічних проблем профілактики і корекції девіантної поведінки неповнолітніх є неocenним засобом розвитку випускника юридичного вузу, використання їх результатів у практиці своєї майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Проблема удосконалення підготовки випускників вищих навчальних закладів МВС України до роботи з підлітками групи ризику є актуальною і своєчасною, що підтверджується негативними тенденціями в сучасному соціально-економічному середовищі. Як засвідчили результати дослідження, формування готовності правоохоронців до превентивно-профілактичної роботи з означеною категорією молоді вимагає розробки і впровадження цілісної системи цілеспрямованого педагогічного впливу на підготовку майбутнього правоохоронця. Організація навчально-виховного процесу передбачає опору на науково обґрунтовану концепцію вихідних положень філософського, загальнотеоретичного і частково наукового рівнів; використання можливостей всіх циклів дисциплін на засадах інтеграції та міжпредметних зв'язків і збалансованого їх поєднання з іншими видами навчально-виховної діяльності курсантів: ознайомчої та виробничої практик, науково-дослідної роботи, самостійних досліджень, позанавчальної розвивальної діяльності, самоосвіти й самоудосконалення курсантів. Цілісне використання компонентів означеної системи потребує деталізації, уточнення, збалансування змісту і кількості годин, ретельної оцінки і серйозної експериментальної перевірки, що буде предметом наших подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієвський Б.М. Сучасні педагогічні технології: Посібник. – Херсон: Айлант, 2001. – 47 с.
2. Андросюк В.Г., Ромашко А.В. Педагогика и психология в деятельности органов внутренних дел. Часть особенная: Учебное пособие. – К.: НииРИО Киевской высшей школы МВД им. Ф.Э. Дзержинского, 1990. – 92 с.
3. Думко Ф.К. Підготовка курсантів до професійно-педагогічної роботи з неблагополучними сім'ями: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 /Південноукр. держ. пед. ун-т (м. Одеса) ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2000. – 20 с.
4. Дяченко В.І. Формування професійної усталеності курсантів вищих закладів освіти системи МВС: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 /Південноукр. держ. пед. ун-т (м. Одеса) ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2000. – 19 с.
5. Остапенко Т.Н. Науково-концептуальні засади підготовки працівників правоохоронних органів до роботи з педагогічно занедбаними дітьми //Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць /Ред. Т.І. Сущенко (відп. редактор) та ін. – Київ-Запоріжжя, 2002. – Вип. 26. – С. 445-449.
6. Юриста О.В. Правоохоронні відносини за участю міліції (теоретичний аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 /НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 1999. – 20 с.

УДК 371.036

Корольова І.І.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У даній статті визначено чинники, що сприяють ефективній організації естетичного виховання студентів вищих педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності.

The article represents the main means which promote to effective organization of students' aesthetic education in higher pedagogical schools in the process of their cultural activity.

Постановка проблеми. Вища педагогічна школа України знаходиться сьогодні в стані активного реформування, пошуку резервів ефективного вирішення завдань естетичного виховання щодо підвищення рівня естетичного розвитку, відповідно естетичної культури студентів вищих навчальних закладів. Тому особливою уваги набуває організація естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності, яка надає широких можливостей, проте потребує певного забезпечення.

Для успішного вирішення проблем, що пов'язані з ефективною організацією естетичного виховання студентів вищих педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності, потрібна цілеспрямована допомога з боку суспільної практики, громадських і творчих організацій, а також системи професійної підготовки. Зазначені фактори суспільного, мистецького і професійно-освітнього рівнів утворюють цілісний комплекс впливу на особистість, її естетичні смаки, уподобання та цінності. Саме тому цілком обґрунтованим можна вважати погляд учених В. Бутенка, Н. Миропольської, Г. Падалки, О. Рудницької, Г. Шевченко та ін. щодо необхідності послідовного й ефективного використання естетико-виховних можливостей суспільної практики, культурно-мистецьких здобутків, а також професійно-педагогічної освіти.

Формулювання цілей дослідження. Мета пошуку на цьому етапі полягає у визначенні необхідного забезпечення, що сприяє ефективній організації естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності. Ураховуючи необхідність успішного вирішення цієї проблеми, нами окреслено завдання: